

УДК 57.0015:538.567:371.24 (0755)

Полесья Т.Л., Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова, Вінниця, Україна

Полесья Тетяна Леонідівна – доцент кафедри медичної біології
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
координатор по університету з впровадження положень Болонської
декларації, кандидат біологічних наук, доцент.

ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

У зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу реформується система вищої медичної освіти. Враховуючи національні особливості вищої медичної освіти та виявлені недоліки при реалізації основних положень кредитно-модульної системи навчання, до Навчального плану були внесені відповідні зміни.

The ways of adaptations of Ukrainian educational system to European educational standards and Bologna declaration reformation of higher medical education is in full progress. system. Taking into account many defects during realization of credit-module system of organization of educational process the National Curriculum was changed.

Одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог. Для інтеграції освітньої діяльності 29 країн Європи у 1999 році у м. Болонья (Італія) підписали Болонську декларацію, ідеї якої знайшли подальший розвиток у наступних європейських конференціях, на сьогодні нараховується понад 45 країн – учасниць європейської інтеграції. Болонський процес – це процес створення єдиного європейського освітнього і наукового простору, єдиних критеріїв і стандарту у масштабах континенту. Головна мета цього процесу – консолідація зусиль наукової та освітнянської громадськості й

урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі. На всіх етапах Болонських угод були проголошені принципи добровільності, полісуб'єктивності, що базуються на цінностях європейської освіти і культури; збереженні національних багатоваріантних особливостей освітніх систем різних країн Європи. Україна має за мету економічний і суспільний розвиток та вступ до Європейського Союзу (ЄС), і тому альтернативи реформуванню вищої освіти, згідно з Болонськими угодами, немає. Відповідно до пропозицій Болонської декларації розроблена “Концепція реформування системи підготовки лікарів в Україні”, метою якої є підвищення якості підготовки медичних

кадрів конкурентоспроможних на європейському і світовому ринках праці. Реформування системи вищої освіти України – одне з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі, основою яких є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог. Одним з основних положень “Концепції реформування системи підготовки лікарів” є впровадження системи підготовки на додипломному етапі переважно лікарів широкого профілю, здатних на післядипломному етапі отримати спеціалізацію лікаря загальної практики для надання первинної медичної допомоги, яка є найефективнішою в більшості країн світу. Реалізація “Концепції” спирається на нормативну базу функціонування системи вищої освіти. Одна з ключових позицій Болонського процесу – запровадження кредитно-модульної системи (європейської системи перезарахування кредитів ECTS) у вищій медичній закладі, яка є накопичувальною та здатною працювати в рамках концепції “навчання упродовж усього життя”. Кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП) – це модель організації навчального процесу, підґрунтям якої є об’єднання модульних технологій навчання і залікових кредитів ECTS як одиниць виміру навчального навантаження студента. КМСОНП включає вивчення дисциплін (проходження практик), структурованих на модулі, які реалізуються відповідними формами навчального процесу і закінчуються підсумковим модульним контролем; впровадженням залікових кредитів ECTS як одиниць виміру навчального навантаження студента, необхідного для засвоєння дисциплін. Відповідними наказами МОН та МОЗ України затверджена багатопланова система заходів щодо реалізації основних положень Болонської декларації у вищій медичній та фармацевтичній освіті. Серед основних цілей Болонської декларації є впровадження системи ECTS, яка сприяє мобільності студентів, зближує системи контролю якості та акредитації з метою вироблення порівняльних критеріїв і методологій у вищих навчальних закладах Європи. Нові педагогічні технології полягають у впровадженні структурованого в кредитах Навчального плану, модульної системи викладання, рейтингової системи оцінювання за багатобальною шкалою системи ECTS. Вищезначені нововведення означають перехід від пасивних до активних форм навчання студентів, збільшення їх часу на самостійне опанування навчального матеріалу. Відповідно до наказів МОН та МОЗ України у ВМНЗ з 2005 навчального року впроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу. Одним із принципів застосування КМСОНП у вивченні дисциплін є втілення залікових одиниць за шкалою ECTS, оцінювання в балах успішності знань студентів згідно з відповідними критеріями галузевих стандартів

підготовки фахівців, рейтингова система оцінювання знань студентів та конвертація в традиційну систему за чотирибальною шкалою.

Відповідно до вимог Галузевих стандартів вищої освіти, було затверджено “Експериментальний навчальний план” (Навчальний план), який враховує структуру і зміст навчальних планів і програм підготовки лікарів в 19 країнах Європи. Навчальний план побудовано за принципами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), яка орієнтована на можливість визнання навчальних досягнень студентів, незалежно від місця їх навчання. Новий план базується на вивченні дисциплін (нормативних та вибіркових) за принципом модулів, а також проходження виробничої практики впродовж навчання в клініках. Вивчення дисциплін реалізуються відповідними формами навчального процесу і закінчуються контролем, а також впровадженням залікових кредитів ECTS. Успішність студента по дисциплінах оцінюється за рейтинговою шкалою успішності в системі ECTS, яка являє собою уніфіковану 7-бальну систему оцінки знань студента та конвертується у прийнятну в Україні систему оцінювання за традиційною чотирибальною шкалою. Навчальний план складено з розрахунку на 6 років навчання (360 кредитів ECTS), він містить два етапи додипломної підготовки лікаря: доклінічний і клінічний. Структура Навчального плану предметно інтегрована і зорієнтована на дотримання логічної послідовності викладання дисциплін, які складають відповідні цикли підготовки: гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової та професійної. В порівнянні з Навчальним планом 2002 року, новий план містить зміни щодо обсягів та назв навчальних дисциплін, а також принципів їх викладання. Дисципліни клінічного профілю “Внутрішня медицина”, “Хірургія”, “Педіатрія” вивчаються шляхом ротації циклів на 4-5 курсах. Виробнича практика входить до 60 кредитів навчального року і відбувається не влітку, як раніше, а протягом навчального року. Планом не передбачено проведення виробничої лікарської практики після закінчення весняного семестру на 4 – 5 курсах, тому що професійну клінічну практичну підготовку, відповідно до пропозицій Болонських угод, студенти отримують під час навчання в університетських клініках. У зв’язку з реалізацією Навчального плану протягом двох років визначились протиріччя, які полягають у відсутності належної матеріально-технічної бази для реалізації основних положень Болонської декларації, а саме: відсутність університетських клінік, велике навантаження викладача (співвідношення викладач – студент не відповідає положенню 1:5), значний обсяг витрат навчального часу на оцінювання успішності студентів. Зросла вага

часу на самостійне опрацювання студентом матеріалу з клінічних дисциплін, без урахування специфіки їх викладання на клінічних кафедрах, недосконалості шляхів оцінювання якості самостійної роботи студента. Головною причиною перешкод в реалізації основних положень Болонської декларації є недостатнє фінансування вищої медичної освіти, наслідком цих перешкод є складнощі у матеріально-технічному оснащенні навчальних закладів та недостатнє стимулювання праці викладачів. Враховуючи національні особливості вищої медичної освіти та згідно з наказами МОЗ України, до Навчального плану були внесені відповідні зміни: вилучено з нормативних та переведено до вибіркового дисциплін “Військову підготовку”, надані додаткові години на дисципліни професійного клінічного профілю, а також “Медицину надзвичайних ситуацій” та “Іноземну мову”. Відновлено проведення виробничої лікарської практики в стаціонарних відділеннях лікарень по закінченні весняного семестру для студентів 4 та 5 курсів. По завершенні вивчення дисциплін гуманітарного профілю формою підсумкового контролю є недиференційований залік, але студенти отримують оцінку за рейтинговою системою ECTS. Враховуючи навчання певної кількості студентів за держзамовленням, такі нововведення не порушують основних принципів впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищих

медичних закладах, але одночасно не впливають на стипендіальне забезпечення студентів.

Таким чином, впровадження кредитно-модульної системи навчання системи у вищих медичних закладах України дає можливість значно інтенсифікувати навчальний процес та підвищити якість підготовки фахівців-медиків. Згідно з новою навчальною технологією, у центрі навчання протягом всього терміну отримання медичної освіти в університеті є студент, тому впровадження системи ECTS позитивно впливає на об’єктивність оцінювання знань студентів, впроваджує здорову конкуренцію в навчанні, стимулює систематичну самостійну роботу студентів та підвищує якість знань. Перспективними позитивними наслідками реформування вищої медичної освіти в Україні є значне підвищення активності студентів, їх вимогливості до якості викладання дисциплін, стимулювання і вдосконалення процесів моніторингу за якістю медичної освіти. Слід враховувати, що участь вищої медичної освіти України в Болонських перетвореннях спрямована на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих традицій та національних стандартів якості. Кінцева мета впровадження основних засад Болонської декларації – об’єднання європейського простору та створення Європейської зони вищої освіти, наближення рівня вищої медичної освіти в Україні до європейських стандартів.

Література

1. Вища медична освіта і Болонський процес / Навч.-метод. та інф.-довідк. матеріали наради-семінару для науково-пед. працівників, аспірантів, магістрів. (17-19 січня 2005 р.). – Частина I. – Київ, 2005. – 98 с.
2. Байденко В.И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы. – Изд-е 3-е. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, Российский Новый Университет, 2003. – 128 с.
3. Байденко В.И., Дж. ван Зантворт. Модернизация профессионального образования: современный этап. Европейский фонд образования. – М., 2003. – 186 с.
4. Рекомендації до розробки методичних вказівок для студентів вищих медичних закладів відповідно до сучасних державних стандартів та принципів Болонського процесу. Київ-Донець, 2005.
5. Болонский процесс: нарастающая динамика и многообразие (документы международных форумов и мнения европейских экспертов). – М.: Исследовательский проблем качества подготовки специалистов, 2002. – 408 с.
6. Вища медична освіта і Болонський процес / Навч.-метод. та інф.-довідк. матеріали наради-семінару для науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрів. (17-19 січня 2005 р.) – Частина I. – К., 2005. – 98 с.
7. Государственные стандарты высшего образования и аттестация качества подготовки выпускников (на примере высшего медицинского образования) / Под ред. В.Н. Казакова. – М. – Донецьк, 2004. – 150 с.
8. Доклад международной комиссии по образованию, представленный для ЮНЕСКО “Образование: сокрытое сокровище”. – М: Изд-во ЮНЕСКО, 1997. – 295 с